

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

3.1. วิธีการทดลอง

การศึกษานี้ได้ดำเนินการแบ่งการทดลองออกเป็น 2 การทดลอง ในการทดลองแรก ใช้พื้นที่ของเกษตรกร อ. ไชยปราการ จำนวน 7 ราย ส่วนการทดลองที่สองใช้พื้นที่ของเกษตรกร อ. สันกำแพง จำนวน 5 ราย โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการทดลอง ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2548 - มกราคม 2549 แต่ละการทดลองใช้การวางแผนการทดลอง แบบ RCB (randomized complete block) โดยให้แปลงหญ้าเกษตรกรแต่ละรายเป็นซ้ำ ในการปลูกหญ้าแพงโกล่ามีการเตรียมดิน ทำที่อก เหมือนกับการปลูกข้าว โดยก่อนปลูกมีการปรับระดับน้ำในนาให้สูง 10-15 ซม. หลังจากนั้นหว่านท่อนพันธุ์ให้ทั่วแปลง ในอัตราไร่ละ 300 กก. สำหรับการใส่ปุ๋ยแต่ละรอบการตัดใส่ในช่วงเวลาเดียวกันทุกดำรับการทดลอง กล่าวคือ แบ่งใส่ 2 ครั้ง หลังตัดหญ้า 7 วัน และก่อนที่จะตัดหญ้ารอบต่อไปอีก 7 วัน โดย 1 รอบการตัด คือ 30 วันในช่วงฤดูฝน และ 45 วันในช่วงฤดูหนาว สำหรับการทดลองในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายประกอบด้วย 5 ดำรับการทดลอง ดังนี้

1. ใส่ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ กล่าวคือ ในช่วงก่อนปลูก มีการรองพื้นด้วย 15-15-15 จำนวน 50 กก./ไร่ ปล่อยให้ทิ้งไว้ 15 วัน เมื่อดินเริ่มแห้งจึงให้น้ำเมื่อหญ้าตั้งตัวได้ หว่านปุ๋ยยูเรีย อัตราไร่ละ 10 กก. สำหรับแต่ละรอบการตัดใส่ปุ๋ย 15-15-15 ในอัตราไร่ละ 25 กก. และใส่ปุ๋ยยูเรียในอัตราไร่ละ 20 กก.
2. ใส่ปุ๋ยตามวิธีการของเกษตรกร โดยเกษตรกรแต่ละรายใส่ปุ๋ยยูเรียในปริมาณแตกต่างกัน อยู่ในช่วง 10-20 กก./ไร่ (ตาราง 2) และบางรายมีการใส่มูลวัวร่วมด้วย
3. ใส่ปุ๋ยเคมีในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพดิน ในการกำหนดอัตราการใส่ปุ๋ยฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ดิน ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และความต้องการธาตุอาหารของหญ้าแพงโกล่า ส่วนการกำหนดอัตราการใส่ปุ๋ยไนโตรเจนประเมินจากการสะสมไนโตรเจนในผลผลิตหญ้าแพงโกล่า และเปอร์เซ็นต์การสูญเสียไนโตรเจนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในการเก็บเกี่ยวหญ้าแต่ละครั้งประมาณ 30% ของปริมาณไนโตรเจนที่สะสมในผลผลิต โดยใช้ปุ๋ยยูเรียเพื่อเพิ่มธาตุไนโตรเจน ปุ๋ยทริปเปิ้ลซูเปอร์ฟอสเฟตเพื่อเพิ่มธาตุฟอสฟอรัส และใส่ปุ๋ยโพแทสเซียมคลอไรด์

เพื่อเพิ่มธาตุโพแทสเซียม เมื่อพบว่าในดินแต่ละพื้นที่มีไม่เพียงพอกับความต้องการของหญ้าแพงโกล่า

4. ใส่ปุ๋ยเพื่อปรับสภาพความเป็นกรดในพื้นที่ก่อนปลูกหญ้า อัตราการใส่ปุ๋ยขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นกรดของแต่ละพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ทดลอง 8 ราย ดินที่มีสภาพความเป็นกรดจัด - จัดมาก ($\text{pH} < 5.5$) ดังนั้นจึงปรับสภาพความเป็นกรดต่างให้อยู่ที่ 6.0 เหมือนกันทุกพื้นที่ และใส่ปุ๋ยเคมีเหมือนดำรับการทดลองที่ 3 ในการวิเคราะห์ปริมาณการปฐน ใช้วิธีการของ Houba (1988b) โดยใส่ก่อนการเตรียมแปลงปลูกหญ้าแพงโกล่า
5. ใส่ปุ๋ยเคมีเหมือนดำรับการทดลองที่ 3 ร่วมกับมูลวัว ในอัตราไร่ละ 3,000 กก./ไร่/ปี สำหรับการทดลองดำเนินการเพียง 6 เดือน จึงใช้มูลวัวทั้งหมด 1,500 กก./ไร่ โดยแบ่งใส่ในช่วงเตรียมดิน 1/3 ส่วน และที่เหลือแบ่งใส่เท่าๆกัน จำนวน 4 ครั้ง

สำหรับรายชื่อของเกษตรกรที่ให้ความร่วมมือในการทดลองปุ๋ยและกรรมวิธีการใส่ปุ๋ยของเกษตรกร แสดงไว้ในตาราง 2 ส่วนอัตราการใส่ปุ๋ย/ปฐนในดำรับที่ 1 3 4 และ 5 แสดงไว้ในตาราง 3

ตาราง 2 รายชื่อของเกษตรกรที่ร่วมการทดลองปุ๋ย และอัตราการใส่ปุ๋ยในการปลูกหญ้าแพงโกล่า

รายชื่อเกษตรกร	ชนิดปุ๋ย	อัตรา(กก./ไร่)
อ.ไชยปราการ		
1. นิธิวัฒน์ ปาใหญ่	ยูเรีย	10
2. จอมพล ทราบมูล	ยูเรีย	10
3. บุญส่ง บุญชู	ยูเรีย	15
	มูลวัว	1,680
4. สมพิศ บุญเรือง	ยูเรีย	15
5. บุญทา ทราบมูล	ยูเรีย	17
6. จันทร์สม บุญเป็ง	ยูเรีย	15
7. จันจิรา ทองจำนงค์	ยูเรีย	20
อ.สันกำแพง		
1. วิไลพร ปาลี	ยูเรีย	10
2. จรรย์ อินตะแก้ว	ยูเรีย	15
3. ธนัญชัย สารใส	ยูเรีย	10
4. ประเสริฐ ธรรมดิน*	น้ำล้างคอกวัว	-
5. ชัยสิทธิ์ ปาลี	ยูเรีย	15

* สูดน้ำล้างคอกวัวจากบ่อพักใส่ลงในแปลงหญ้าโดยตรง

ตาราง 3 อัตราการใส่ปุ๋ยในอัตราแนะนำ อัตราตามผลการวิเคราะห์ดิน โดยใส่ปุ๋ยอย่างเดียว
ใส่ร่วมกับปุ๋ย ใส่ร่วมกับมูลวัว

ตำรับการทดลอง	อัตราการใส่ปุ๋ย (กก./ไร่)			
	15-15-15	ยูเรีย	มูลวัว	ปุ๋ย
อัตราแนะนำของกรมปศุสัตว์				
- รองพื้น (ก่อนปลูก)	50	-	-	-
- หลังปลูก 15 วัน	-	10	-	-
- ทุก 1 รอบการตัด	25	20	-	-
ใส่ปุ๋ยตามผลการวิเคราะห์ดิน				
- ทุก 1 รอบการตัด	-	17	-	-
ใส่ปุ๋ยตามผลการวิเคราะห์ดิน+ปุ๋ย				
- ก่อนปลูก (ใส่ครั้งเดียว)	-	-	-	1,000
- ทุก 1 รอบการตัด	-	17	-	-
ใส่ปุ๋ยตามผลการวิเคราะห์ดิน+ปุ๋ยคอก				
- ก่อนปลูก (ในช่วงเตรียมดิน)	-	-	500	-
- ทุก 1 รอบการตัด	-	17	250	-

จากการตรวจคุณภาพดินในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละราย ที่เข้าร่วมในการทดลองปุ๋ยในการปลูกหญ้าแฝง โกล่า โดยการใช้ชุดตรวจสอบคุณภาพดินแบบง่าย พบว่า ในพื้นที่ของเกษตรกรจำนวน 7 รายใน อ. ไชยปราการ (ตาราง 4) ดินก่อนการทดลองมี pH อยู่ในช่วง 4.9-5.6 และมีเพียง 1 พื้นที่ที่มีสภาพ pH อยู่ในระดับที่เป็นกรดปานกลาง (5.6) ไม่จำเป็นต้องใส่ปูนเพื่อแก้ไขความเป็นกรด ที่เหลืออีก 6 พื้นที่ ดินมีสภาพเป็นกรดจัด ต้องปรับ pH โดยการใส่ปูน ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินอยู่ในระดับต่ำ (ต่ำกว่า 1.5%) เกือบทุกพื้นที่ สำหรับปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ได้ (available P) ในพื้นที่ อ. ไชยปราการมีเพียง 1 พื้นที่ ซึ่งมี available P อยู่ในระดับต่ำ (<10 มก.P/กก.) อีก 4 พื้นที่ที่มีอยู่ในระดับปานกลาง (>10-40 มก.P/กก.) ส่วนที่เหลืออีก 2 พื้นที่ มีอยู่ในระดับสูง (>40 มก.P/กก.) ถึง สูงมาก (>100 มก.P/กก.) สำหรับปริมาณของโพแทสเซียมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ (exchangeable K) พบว่า มี 5 พื้นที่ที่มีอยู่ในระดับสูง (>100 มก.K/กก.) ถึงสูงมาก (>300 มก.K/กก.) และมี 2 พื้นที่ ที่มีอยู่ในระดับปานกลาง (60-100 มก.K/กก.)

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ดินในพื้นที่เกษตรกรที่ร่วมการทดลองใน อ.ไชยปราการ ก่อนการทดลอง

ชื่อเกษตรกร	pH	Available P	exchangeable K	อินทรีย์วัตถุ
1. นิธิวัฒน์ ปาใหญ่	5.6	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ
2. จอมพล ทราขมูล	5.2	ต่ำ	สูงมาก	ต่ำ
3. บุญส่ง บุญชู	4.9	ปานกลาง	สูงมาก	ต่ำ
4. สมพิศ บุญเรือง	5.4	สูงมาก	สูงมาก	ต่ำ
5. บุญทา ทราขมูล	4.9	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ
6. จันทร์สม บุญเป็ง	5.0	ปานกลาง	สูง	ต่ำ
7. จันจิรา ทองจำนงค์	5.2	สูง	สูงมาก	ต่ำ

ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ได้ในดิน : ต่ำ (<10 มก.P/กก.); ปานกลาง (10-40มก.P/กก.); สูง (>40 มก.P/กก.); สูงมาก (>100 มก.P/กก.)

ปริมาณโพแทสเซียมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ : ปานกลาง (60-100 มก.K/กก.); สูง(>100 มก.K/กก.); สูงมาก (>300 มก.K/กก.)

ปริมาณอินทรีย์วัตถุ : ต่ำ (<1.5 %); ปานกลาง (1.5-2.5 %)

ในพื้นที่เกษตรกรที่เข้าร่วมการทดลอง อ. สันกำแพง พบว่า ทุกพื้นที่ที่มีอินทรีย์วัตถุอยู่ในระดับต่ำ pH ของดินอยู่ในช่วง 4.1-5.3 ซึ่งถือว่าเป็นกรดจัด ต้องแก้ไขโดยการใส่ปูน available P ของทุกพื้นที่อยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก สำหรับ exchangeable K พบว่า มี 3 พื้นที่ที่มีอยู่ในระดับปานกลาง อีก 2 พื้นที่ มีอยู่ในระดับสูงมาก (ดังตาราง 5)

สำหรับพื้นที่ของเกษตรกรใน อ. ไชยปราการจำนวน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ของ นายบุญส่ง บุญชู นางสมพิศ บุญเรือง และนางจันจิรา ทองจำนงค์ เป็นพื้นที่ที่ใช้เคยปลูกหญ้าชนิดอื่นมาก่อน เช่น หญ้าขน หญ้าอะตาดัม ส่วนที่เหลืออีก 4 พื้นที่ เป็นพื้นที่ไม่เคยใช้ปลูกหญ้า สำหรับพื้นที่เกษตรกรในพื้นที่บ้านป่าตึงห้วยหม้อ อ. สันกำแพง ทุกพื้นที่เป็นพื้นที่นา ซึ่งจะใช้ปลูกหญ้าเป็นครั้งแรก ในช่วงที่มีการทดลองนี้

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ดินในพื้นที่เกษตรกรที่ร่วมการทดลองใน อ.สันกำแพง ก่อนการทดลอง

ชื่อเกษตรกร	pH	Available P	exchangeable K	อินทรีย์วัตถุ
1.วิไลพร ปาลี	4.1	สูงมาก	ปานกลาง	ต่ำ
2.จรัญ อินตะแก้ว	5.2	สูงมาก	สูงมาก	ปานกลาง
3.ธนัญชัย สารใส	4.9	สูงมาก	ปานกลาง	ต่ำ
4.ประเสริฐ ธรรมดิน	5.3	สูง	ปานกลาง	ต่ำ
5.ชัยสิทธิ์ ปาลี	4.5	สูงมาก	สูงมาก	ต่ำ

ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดิน : สูง (>40 มก.P/กก.) ; สูงมาก (>100 มก.P/กก.)

ปริมาณโพแทสเซียมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ : ปานกลาง (60-100 มก.K/กก.) ; สูง(>100 มก.K/กก.) ; สูงมาก (>300 มก.K/กก.)

ปริมาณอินทรีย์วัตถุ : ต่ำ (<1.5 %) ; ปานกลาง (1.5-2.5 %)

3.2. การเก็บข้อมูล

3.2.1. ข้อมูลด้านสมบัติของดินก่อนปลูกและหลังการเก็บเกี่ยวหญ้าแต่ละครั้ง

เก็บตัวอย่างดินในแปลงทดลองปลูกหญ้าง่อนปลูกและหลังการเก็บเกี่ยวหญ้าแต่ละครั้ง โดยเก็บตัวอย่างที่ระดับความลึก 0-15 ซม. ในการเก็บตัวอย่างแต่ละครั้ง จะแบ่งพื้นที่แปลงสำหรับการปลูกหญ้าง่อนการรวมวิธีออกเป็น 3 ส่วน แต่ละส่วนจะเก็บตัวอย่างแบบ composite sample 1 ตัวอย่าง โดย 1 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ตัวอย่างดินที่เก็บจากจุดที่ต่างกัน 3 จุด ตัวอย่างดินที่เก็บมาได้ ส่วนหนึ่งจะนำไปผึ่งให้แห้งในที่ร่มหลังจากนั้นนำไปบดและร่อนด้วยตะแกรงขนาด 0.5 และ 2 มม. วิเคราะห์หาสมบัติบางประการของดิน ได้แก่ pH ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์(available P) โพแทสเซียมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ในดิน(exchangeable K) แคลเซียมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ในดิน(exchangeable Ca) แมกนีเซียมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ในดิน(exchangeable Mg) เหล็ก แมงกานีส ทองแดง และสังกะสีที่สามารถสกัดได้(extractable Fe Mn Cu และ Zn) โดยใช้ตัวอย่างดินที่ร่อนผ่านตะแกรง ขนาด 2 มม. และปริมาณ อินทรีย์วัตถุในดิน(organic matter) โดยใช้ตัวอย่างดินที่ร่อนตะแกรงขนาด 0.5 มม. สำหรับตัวอย่างดินที่เก็บในช่วงหลังการเกี่ยวเกี่ยวหญ้าง่อนครั้งที่ 4 จะนำมาวิเคราะห์หามวลชีวภาพของจุลินทรีย์ดินด้วย ซึ่งการวิเคราะห์จะทำในวันที่เก็บตัวอย่าง สำหรับวิธีการที่ใช้วิเคราะห์สมบัติแต่ละอย่างของดิน แสดงไว้ในตาราง 6 และรายละเอียดในภาคผนวก ก

ตาราง 6 วิธีการวิเคราะห์สมบัติของดิน

วิเคราะห์	วิธีการ	เอกสารอ้างอิง
pH	ดิน:น้ำ 1:1 วัดด้วย pH meter	เนาวรัตน์, 2527
Organic matter	Walkley & Black	Nelson and Sommers, 1996
Available P	สกัดด้วย Bray II พัฒนาลีด้วย ammonium molybdate, antimony potassium tartrate, ascorbic acid วัดด้วยเครื่องspectrophotometer	Houba <i>et al.</i> , 1988b
Exchangeable K	สกัดด้วยNH ₄ OAc 1 M pH 7 วัดโดย Flame photometer	Helmke and Sparks, 1996
Exchangeable Ca และ Mg	สกัดด้วยNH ₄ OAc 1 M pH 7 วัดโดย Atomic absorption spectrophotometer	Suarez, 1996
Extractable Fe Mn Cu และ Zn	สกัดด้วยDTPA วัดโดย Atomic absorption spectrophotometer	Lindsay and Norvell, 1978
Microbial biomass	วิธีChloroform fumigation extraction	Nunan <i>et al.</i> , 1997

3.2.2. ข้อมูลด้านพืช

หลังจากเริ่มปลูกหญ้าได้ 60 วัน ทำการตัดปรับสภาพหญ้าทุกแปลงที่ทดลอง โดยไม่บันทึกข้อมูลด้านผลผลิต เพราะช่วงนี้หญ้ามีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีวัชพืชนิดอื่นขึ้นปะปนจำนวนมากอีกด้วย หลังจากนั้นจึงเริ่มการทดลอง และบันทึกผลในรอบการตัดที่ 1

ผลผลิต

ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตหญ้าแห้งในพื้นที่ยอดของเกษตรกรแต่ละราย และในแต่ละครั้ง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากพื้นที่ปลูกหญ้าในแต่ละกรรมวิธี 3 จุด โดยแต่ละจุดใช้พื้นที่เก็บเกี่ยว 0.25 ตร.ม. บันทึกน้ำหนักสด แล้วใช้วิธีสุ่มตัวอย่างเพื่อหาน้ำหนักแห้ง ในการหาน้ำหนักแห้งของ ตัวอย่างพืชใช้วิธีอบตัวอย่างด้วยตูบที่อุณหภูมิ 70°C จนตัวอย่างแห้งสนิท

ตัวอย่างที่อบแห้งแล้ว จะนำไปวิเคราะห์หาความเข้มข้นของ N P K Ca Mg Fe Cu Mn และ Zn ในผลผลิตต่อไป

ความเข้มข้นและการสะสมธาตุอาหารพืชในผลผลิต

วิเคราะห์ความเข้มข้นของธาตุอาหารพืชในผลผลิตหญ้า ใช้ตัวอย่างพืชซึ่งผ่านการอบแห้งในตูบที่อุณหภูมิ 70°C จนตัวอย่างแห้งสนิท และผ่านการบดด้วยเครื่องบด Willey Mill ใช้วิธีการ

ย่อยตัวอย่างด้วยกรดผสม ซึ่งตัดแปลงมาจากกรดย่อยที่แนะนำโดย Bergersen *et al.* (1998) ย่อยตัวอย่างด้วย digestion block โดยเริ่มจากอุณหภูมิ 100 °C และค่อยๆ เพิ่มอุณหภูมิจนถึง 350 °C หลังจากตัวอย่างพืชผ่านการย่อยจนสมบูรณ์แล้วจะได้สารละลายใส่ทิ้งไว้ให้เย็นแล้วปรับปริมาตรเป็น 100 มล. ด้วยน้ำกลั่น

นำสารละลายที่ได้ไปวิเคราะห์ N P K Ca Mg Fe Mn และ Zn ตามวิธีการในตาราง 7 และรายละเอียดในภาคผนวก ก

ตาราง 7 วิธีการวิเคราะห์พืช

การวิเคราะห์	วิธีการหาความเข้มข้น*	เอกสารอ้างอิง
total N	โดยวิธีการพัฒนาสี	Novozamsky และคณะ, 1974
total P	พัฒนาสีด้วย ammonium vanado phospho molybdate วัดด้วยเครื่อง spectrophotometer	ศรีสม, 2544
total K	Flame photometer	Helmke และ Sparke, 1996
Total Ca and Mg	Atomic absorption spectrophotometer	Walinga และคณะ, 1989
total Fe Mn and Zn	Atomic absorption spectrophotometer	Walinga และคณะ, 1989

* หลังการย่อยตัวอย่างด้วยกรดผสม

การเก็บข้อมูลด้านการสะสมธาตุอาหารพืชในผลผลิต

คำนวณปริมาณการสะสมธาตุอาหารพืชในผลผลิตโดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$\text{การสะสมธาตุอาหารพืช N P และ K} = \frac{\text{ความเข้มข้นของธาตุ(\%)} \times \text{น้ำหนักแห้งของผลผลิต (กก./ไร่)}}{\text{(กก./ไร่)}} \times 100$$

3.3. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

วิเคราะห์ความแตกต่างทางสถิติโดยใช้ F-test และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกรรมวิธี โดยวิธี Least Significant Differential

All rights reserved